

УДК: 811.161.2'373:373.3.016(07)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2022.36.11566>

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА» У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Тамара Шевчук, Ольга Ткачук

*Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Бандери, 12, Рівне, Україна, UA–33028
ktmpv@rshu.edu.ua*

Висвітлено особливості змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» з точки зору її реалізації у процесі роботи з фразеологізмами на уроках української мови та читання, зазначено її місце в сучасних лінгвометодичних дослідженнях, обґрунтовано актуальність втілення в освітній процес початкової школи. Зокрема, наголошено на зміщенні пріоритетних акцентів від пасивного засвоєння знань школярами до оволодіння ними у процесі дослідницької діяльності. Саме таку діяльність передбачено змістовою лінією «Досліджуємо мовні явища» в початковому курсі мовно-літературної освітньої галузі.

Проаналізовано чинні освітні програми та підручники з української мови та читання для початкової школи, укладені відповідно до типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко. Опрацьовано вправи, які є основою для фразеологічної роботи, наведено приклади завдань цих вправ, що ілюструють реалізацію змістової лінії «Досліджуємо мовні явища», спрямованої на практичне оволодіння фразеологізмами під час спостереження, аналізу, порівняння, узагальнення тощо. Проведено анкетування вчителів-практиків щодо реалізації вказаної змістової лінії, опитування учнів 4-го класу з метою в'ясування вмінь та навичок досліджувати фразеологізми. Закцентовано увагу на недостатньо висвітлених аспектах у методиці навчання української мови реалізації змістової лінії «Досліджуємо мовні явища». Учителі початкових класів потребують методичних рекомендацій щодо реалізації зазначеної змістової лінії в освітньому процесі навчання учнів початкових класів. Зауважено, що для розвитку умінь і навичок учнів досліджувати фразеологізми потрібна послідовна й систематична, цілеспрямована поурочна робота, яка розширить знання школярів про мову, збагатить їхній лексичний запас, завдяки розумовим операціям активізує логічне мислення, підвищить пізнавальну активність та інтерес школярів до фразеологічного матеріалу. Вивчення стійких словосполучень української мови важливо пов'язувати з історією, культурою українського народу, його побутом і трудовою діяльністю тощо.

Ключові слова: мовно-літературна галузь, змістові лінії, фразеологія, фразеологізми, фразеологічні знання, уміння, навички, пізнавальна діяльність, розумові операції.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти відбувається зміщення пріоритетних акцентів від пасивного засвоєння знань школярами до оволодіння ними у процесі дослідницької діяльності. Саме таку діяльність передбачено змістовою лінією «Досліджуємо мовні явища» в початковому курсі мовно-літературної освітньої галузі.

Реалізація змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» у процесі роботи з фразеологізмами сприятиме формуванню національно свідомого громадянина шляхом пробудження в учнів інтересу до української мови, розвитку вміння добре володіти нею, яскраво й точно висловлювати думки, застосовуючи різноманітні мовні засоби, зокрема фразеологізми, виробляти навички вмілого користування ними в повсякденній мовленнєвій практиці, розуміти те, що саме у фразеологізмах накопичено мудрість багатьох поколінь українського народу, його історія, культура тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уперше 2018 р. в типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом Савченко О., в початковому курсі мовно-літературної освіти виділено змістову лінію «Досліджуємо мовні явища», тому публікацій, у яких розкривається сутність цієї змістової лінії, особливості її впровадження в початковій школі, небагато. Переважно у методичних розвідках охарактеризовано загалом усі змістові лінії початкового курсу мовно-літературної освіти («Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Читаємо», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища») і зазначено, що процес навчання із застосуванням цих ліній буде оптимальним на основі використання комунікативного та особистісно орієнтованого навчання, активних та інтерактивних технологій і методів.

Пономарьова К. І. акцентує увагу на організації навчання молодших школярів української мови на засадах компетентнісного підходу і розкриває завдання змістових ліній початкового мовного курсу та шляхи й засоби їх втілення у процес навчання, описує реалізацію змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» в 2-му класі, розкриває зміст різних видів вправ і завдань, методика застосування цієї лінії у процесі навчання української мови [10].

Вашуленко М., Дубовик С. у методичних рекомендаціях щодо втілення в освітній процес змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» висвітлюють формування в учнів початкових класів дослідницьких умінь на матеріалі програмового курсу української мови [3].

Шевчук Т., Ткачук О. *обґрунтовують* реалізацію змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» у процесі вивчення розділу «Будова слова в початковій школі» [15].

Публікації, де було б розкрито реалізацію змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» засобами фразеологічної роботи, нам не відомі. Хоча різні аспекти оволодіння фразеологічним багатством української мови учнями 1–4 класів є предметом праць багатьох дослідників. Наприклад, Аблязізова С.

висвітлює методику вивчення фразеологічних одиниць у початкових класах [1], Стрельбіцька О. – сучасні прийоми вивчення української фразеології в початковій [12], Дубяга С. характеризує різноманітні форми, види завдань, що сприяють глибокому засвоєнню учнями фразеологічного матеріалу [6], Ткачук О. описує фразеологізми як засіб розвитку мовлення третьокласників, звертає увагу на проблеми з розумінням й усвідомленням змісту фразеологізмів, що обмежено вживаються на певних територіях України [14]. Кобилецька Л. демонструє фразеологізми як засіб залучення учнів до витоків української культури, наголошує на вивченні фразеології як невід'ємної складової загальнокультурного розвитку здобувачів початкової освіти [8], Шрамко О. – регіональному фразеологічному мовному матеріалі як засобі соціалізації молодших школярів [16].

Мета статті – висвітлити сутність та реалізацію змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» у процесі роботи з фразеологізмами в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження ролі в мовленні фразеологізмів передбачено типовою освітньою програмою НУШ під керівництвом О. Савченко. У 1–2 класах акцентовано увагу на спостереженні за лексичним значенням слова [13, с. 197, 202]. У 3-му класі [13, с. 252] програмовий матеріал розширюється, уточнюються лексичні групи – слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова. Терміна «фразеологізм» у чинній програмі (1, 2, 3 кл.) немає, проте, наприклад, у всіх указаних класах з фразеологічними етикетними словами учні стикаються у процесі виконання граматичних вправ, так і під час читання текстів (*будь ласка, добрий день, доброго здоров'я тощо*); у казках, які вивчають діти, багато усталених словосполучень (*ні в сих ні в тих, нехай тобі біс, цур тобі, кишка тонка, мало каші з'їв, пошитися в дурні, розбити глек, ловити гав тощо*); порівнянь (*як вітром здуло, як дві краплі води, як води в рот набрав, як скрізь землю провалився тощо*); прислів'я та приказки – це різновиди фразеологізмів (*Вовків боятися – в ліс не ходити. Знає кішка, чиє м'ясо з'їла. І сам не їсть, й іншим не дає тощо*), з ними теж учні знайомляться на сторінках підручників.

У 4-му класі [13, с. 252] уже акцентовано увагу на дослідженні лексичних груп слів, серед яких і фразеологізми. Усвідомлене засвоєння школярами елементарних стійких словосполучень відбувається під час активної розумової діяльності на уроці української мови та читання, коли школярі спостерігають, аналізують, порівнюють, зіставляють, узагальнюють тощо лексичні одиниці, тобто у процесі практичної роботи, результатом якої буде вироблення у четвертокласників умінь: а) пояснювати значення найуживаніших фразеологізмів; б) добирати до фразеологізмів близькі за значенням слова; в) знаходити фразеологізми в тексті й пояснювати їх роль.

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища» не може реалізовуватися відокремлено від інших ліній («Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Читаємо», «Досліджуємо медіа) початкового курсу мовно-літературної освіти. Вивчення лінгвістичного матеріалу відбувається комплексно, всі змістові лінії взаємопов'язані й доповнюють одна одну. Завдання для вивчення того чи іншого мовного явища чи поняття повинні складати цілісну систему, мета якої – вільне володіння державною мовою.

У рамках теми нашого дослідження ми проаналізували чинні підручники «Українська мова та читання», оскільки засвоєння фразеологізмів і вживання їх у мовленні учнями 1–4 класів насамперед залежить від вправ, розміщених у підручнику. Нашим завданням було виявити об'єм вивчення фразеологічного матеріалу учнями початкових класів і вияснити, чи сприяє він реалізації вказаної змістової лінії.

Продемонструємо наявність такого матеріалу у деяких підручниках для учнів 4-го класу, укладених відповідно до типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Савченко.

У підручнику «Українська мова та читання», автором якого є К. Пономарьова та Л. Гайова [11, с. 23–24], фразеологічний матеріал подається під рубрикою «Досліджуємо фразеологізми», де налічується п'ять завдань, у яких треба дослідити значення виділених висловів; до фразеологізмів дібрати близькі за значенням слова; із двома фразеологізмами скласти і записати речення; замінити виділені слова фразеологізмами з довідки. Ще одне завдання подано на сторінці 122 – спиши речення, розкривши дужки. Знайди і підкресли в них фразеологізми. Виконання учнями цих завдань сприятиме розвитку пізнавальної активності. Такі завдання – це матеріал для розумових і практичних дій кожного учня.

Вашуленко М., Васильківська Н., Дубовик С. у підручнику [3, с. 44–45] виділили рубрику «Фразеологізми. Розпізнаю фразеологізми, навчаюся доречно їх вживати у мовленні» і подають сім завдань, формулювання яких такі самі, як й у вищенаведеному підручнику, але є і нові: установіть відповідність між поданими фразеологізмами та їхніми значеннями і запишіть; із поданих словосполучень випишіть фразеологізми; доберіть і запишіть синоніми до кожної групи фразеологізмів; упізнай фразеологізм; намалюй фразеологізм.

Розділу «Сталі вислови – фразеологізми» відведено місце у підручнику «Українська мова та читання» Кравцової Н., Придаток О., Романової В. [9], у якому для виконання учням запропоновано сім завдань (а ще дев'ять – у процесі вивчення інших розділів). Цікаво й доступно для дітей сформульовано завдання. Наприклад, у першому завданні (вправа 35) учні повинні дослідити значення слів у словосполученні *золоте правило*. Далі покроково є пояснення, як виконати це завдання. Нам імпонує таке представлення вправи. Чітко

подано інструкцію дослідження фразеологізму. Як підсумок виконання цього завдання, учням потрібно у фразеологічному словнику знайти значення вислову *золоте правило*. У вправі 37 подібне завдання: самостійно поясни значення фразеологізмів. Порівняй своє розуміння їхніх значень із тлумаченням у фразеологічному словнику. Ці та подібні вправи формують уміння користуватися фразеологічним словником.

Найбільше вправ (18) з фразеології наведено у підручнику «Українська мова та читання» Мар'яни Захарійчук [7, с. 7–18]. Спочатку автор пропонує виконати завдання під рубрикою «Фразеологізми», а далі, під час вивчення частин мови, вводить вправи з фразеологізмами у теми «Числівник», «Дієслово», «Прислівник». Під час укладання завдань ураховано принципи систематичності, послідовності й наступності навчання. Учні досліджують фразеологізми у процесі вивчення всього мовного матеріалу.

Автори Варзацька Л., Зріль Г., Шильцова Л. не виділяють розділу щодо дослідження стійких словосполучень. У підручнику [2] є вправи, побудовані на матеріалі прислів'їв, у яких часто треба вирішити граматичні завдання і пояснити зміст прислів'їв, і тільки одна вправа 214, де потрібно розкрити значення фразеологізмів, до складу яких входять числівники.

Можемо помітити, що завдання, наведені у підручниках, надто складні, адже фразеологізм семантично неподільний, його смисл логічно пояснити не можна – значення фразеологізмів не складаємо зі значень окремих слів, але якщо не буде складної активної творчої діяльності на уроці, то не буде і розвитку пізнавальної діяльності.

Аналіз освітніх програм і підручників засвідчив, що у 4-му класі приділено певну увагу до вироблення фразеологічних умінь в учнів. На жаль, 5–7 вправ у розділі – це недостатньо для ефективної роботи з усталеними словосполученнями. Передбачення того, що школярі збагнуть смисл фразеологізму самостійно у процесі читання (і цим самим збагатять свій словниковий запас), – хибне. Учні початкових класів можуть загалом зрозуміти зміст прочитаного, проте, чи сприймають вони значення окремих фразеологізмів, – навіть учитель не завжди знає. Часто діти тлумачать фразеологізм, аналізуючи буквально кожен його компонент, і, відповідно, із суми значень формулюють зміст. Наприклад, учням відомі значення слів *ноги та плечі*, але що означає фразеологізм *ноги на плечі*, багато з них не розуміють.

Описані вище завдання чинних підручників спрямовані на практичне оволодіння фразеологізмами. Вони розвивають інтерес учнів до значення фразеологізмів, сприяють розвитку пам'яті, активізують пізнавальну діяльність учнів, передбачають, по-перше, формування активних мовленнєвих навичок (репродуктивні вправи), по-друге, організацію спостережень, аналізу, підведення до висновку закономірності (рецептивні вправи). Через

дослідження стійких словосполучень в учнів формується інтерес до української мови загалом, у них актуалізується логічне мислення.

Для з'ясування стану реалізації мовної змістової лінії під час роботи з фразеологізмами ми провели опитування 76-ти студентів-заочників, які працюють учителями початкових класів.

На перше питання «З якою метою звертається на уроках української мови та читання до дослідження фразеологізмів?» ми отримали такі відповіді: 52 % респондентів – щоб поглибити знання учнів, їхній інтелект; 42 % – щоб викликати інтерес до рідного слова; 6 % педагогів назвали і перший, і другий варіант.

На друге питання «Коли звертається на уроках української мови та читання до дослідження фразеологізмів?»: 36 % – в орфографічній роботі; 34 % – у словниковій (лексичній); 14 % – у роботі з граматичними термінами; 16 % – під час вивчення розділу «Досліджуємо фразеологізми». Ніхто з педагогів не зазначив, на нашу думку, важливого чинника для роботи з фразеологізмами – міжпредметні зв'язки.

На питання «Чи помічають школярі стійкі словосполучення у тексті, наприклад, коли читають казку, чи не звертають на них ніякої уваги?». Ствердно відповіло 24 % учителів. Інші респонденти вибрали другий варіант нашого запитання – не звертають ніякої уваги. Такі відповіді свідчать про те, що учні початкових класів мало читають художніх творів, не знають і не розуміють фразеологізмів, зміст прочитаного тлумачать по-своєму. Учителю треба звертати увагу на стійкі словосполучення не тільки під час виконання вправ у спеціальному розділі підручника, а й у процесі вивчення усіх мовних тем та на інших уроках (математиці, я досліджую світ тощо).

На питання «Який прийом Ви вважаєте оптимальним на уроці української мови та читання для роботи з учнями щодо дослідження фразеологізмів? 38 % опитаних учителів назвали прийом інтуїтивного тлумачення (є речення або текст зі стійким словосполученням, школярам треба здогадатися за змістом, що він означає); 32 % респондентів – прийоми зіставлення, порівняння (навести приклади вільного словосполучення й фразеологізму, порівняти їх (наприклад: зерно кури не клюють (бо його багато) – кури не клюють); 10 % – звернення до словника (як бачимо, роботи з фразеологічним словником на уроках української мови майже немає!); 7 % учителів – ігровий прийом (за допомогою гри спрямувати учнів на самостійне тлумачення фразеологізмів); 7 % – назвали усі вищеперелічені прийоми; 8 % педагогів відповіли індиферентно.

Завдяки анкетуванню було з'ясовано, що вчителі-практики не завжди самі готові до проведення фразеологічної роботи як ефективного засобу розвитку інтересу учнів початкових класів до мови, засобу активізації мислення та розвитку мови й мовлення.

З метою визначити, чи можуть школярі самостійно пояснювати фразеологізми, учням 4-Б класу Рівненської ЗОШ I–III ст. № 13 (30 осіб) було запропоновано виконати завдання та відповісти на запитання.

Завдання. Поясніть значення таких фразеологізмів: *зарубати на носі, розбити глека, пекти раків, як кіт наплакав, ламати голову, ні живий, ні мертвий*.

Лише 26 % учнів змогли пояснити значення наведених стійких словосполучень.

Питання: чи вживаєте Ви у своєму мовленні зазначені у завданні фразеологізми?

Результат отримали негативний. Обмеженість у вжитку українських фразеологізмів учні пояснюють по-різному: а) не вживаю, бо не розумію (28 %); б) ніколи не чув таких виразів (19); в) тому, що незручно (3); г) їх не вживають батьки, вчителі (23); д) ці вирази застарілі (13); е) їх можна замінити іншими словами (5); є) вони мені не подобаються (9 %).

Отже, сподіватися на те, що прийом інтуїтивного тлумачення (саме його назвали 38 % учителів) є оптимальним у процесі роботи з фразеологізмами, не доводиться. Низький рівень сформованості дослідження слова негативно впливає на інтерес школярів до української мови як навчального предмета.

У процесі реалізації змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» на уроках української мови та читання в початковій школі під час роботи з фразеологізмами основна увага вчителя повинна зосередитися на формуванні навичок *усвідомленого* сприйняття змісту стійких словосполучень, їх стилістичної ролі; збагачуючи фразеологічний запас учнів, виробляти здатність умілого користування фразеологізмами в повсякденній мовленнєвій практиці, а все це сприятиме дитячому розумінню того, що саме у фразеологізмах накопичено мудрість багатьох поколінь українського народу, його історія, культура тощо.

Висновки. На основі проведеного аналізу змісту чинних програм і підручників української мови та читання для учнів 1–4 класів виявлено, що в початковій школі приділено недостатньо уваги вивченню фразеологізмів. На нашу думку, дослідження стійких словосполучень лише в опрацюванні теми «Лексичне значення слова» недостатньо для того, щоб діти запам'ятали значення фразеологізмів чи ввели їх до свого активного словника. Мала кількість завдань у підручниках теж не сприяє збагаченню словникового складу мовлення школярів.

Опитування вчителів-практиків підтвердило нашу думку про те, що всі завдання та вправи щодо дослідження стійких словосполучень повинні запроваджуватися не тільки на уроках української мови та читання, відведених для вивчення розділу «Фразеологія», а й у процесі вивчення граматичних тем без порушення принципу систематичності навчання. Завдання повинні бути

спрямовані на розвиток логічного мислення, формування лексичного запасу, вироблення мовних умінь і навичок здобувачів початкової освіти, розуміння ними правил культури спілкування.

Виконання учнями завдання та відповіді на питання виявили незадовільний рівень фразеологічних знань, умінь і навичок, обмежене вживання фразеологізмів у мовленні дітей. Більшість школярів не змогли розкрити смисл фразеологізмів, трактуючи буквально їх кожен компонент, часто перекинувши структуру, не розуміючи стилістичного забарвлення усталених словосполучень. У своїй продуктивній мовленнєвій діяльності учні зрідка вживають фразеологізми, а якщо і вживають, то роблять при цьому мовленнєві і граматичні помилки.

Недостатньо було б примусити учнів завчити напам'ять певну кількість фразеологізмів. Головно, навчити вживати їх точно, виразно, сформувані уміння свідомо підходити до правильного оформлення думки, розвивати інтерес й увагу до стійких словосполучень у процесі оволодіння мовним матеріалом. Загальновідомо, що знання фразеології, вміння її вживання – це невід'ємна складова мовної культури людини, формування якої – процес складний, тривалий і творчий.

Подальші дослідження передбачатимуть розробку методичного посібника з вправами та завданнями і мінімум фразеологізмів для вивчення учнями кожного класу початкової школи.

1. *Аблязізова С. Ж.* Методика вивчення фразеологічних одиниць у початкових класах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fpo.udp.org.ua/wp-content/uploads/2014/03/Стаття-Аблязізова.pdf>.

2. *Варзацька Л. О., Зріль Г. Є., Шильцова Л. М.* Українська мова та читання : підручник для 4 кл. закладів загальн. середн. освіти. Ч. 1. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. 160 с.

3. *Вашуленко М., Дубовик С.* Формування в учнів початкових класів дослідницьких умінь на матеріалі програмового курсу української мови. Початкова школа. № 3. 2020. С. 11–17.

4. *Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г.* Українська мова та читання: підручник для 4 кл. закладів загальн. середн. освіти. Ч. 1. Київ : Вид. дім «Освіта», 2021. 168 с.

5. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>

6. Дубяга С. Нові підходи до роботи над фразеологічним матеріалом у початковій школі. Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. 2015. № 13 (246). С. 45–51.

7. Захарійчук М. Українська мова та читання: підручник для 4 кл. закладів загальн. середн. освіти. Ч. 1. Київ : Грамота, 2021. 160 с.

8. Кобилецька Л. В. Вивчення фразеології в початковій школі як невід'ємної складової загальнокультурного розвитку молодших школярів. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів, 2016. Вип. 31. С. 257–264.

9. Кравцова Н. М., Придаток О. Д., Романова В. М. Українська мова та читання: підручник для 4 кл. закладів загальн. середн. освіти. Ч. 1. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 144 с.

10. Пономарьова К. І. Реалізація змістових ліній початкового курсу мовно-літературної освіти в 2-му класі. Учитель початкової школи. Вид-во «Світоч». № 70. С. 6–11.

11. Пономарьова К. І., Гайова Л. А. Українська мова та читання : підручник для 4 кл. закладів загальн. середн. освіти. Ч. 1. Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 160 с.

12. Стрельбіцька О. О. Сучасні прийоми вивчення української фразеології в початковій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/conf/fil/2019/3>. Стаття-Стрельбіцька. pdf

13. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 1–2 та 3–4 класи. Київ . Вид-тво «Світоч», 2019. 336.

14. Ткачук О. Фразеологізми як засіб розвитку мовлення третьокласників на уроках української мови гірської школи українських Карпат. Гірська школа Українських Карпат. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2020. № 23. С. 143–147.

15. Шевчук Т., Ткачук О. Реалізація змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» у процесі вивчення розділу «Будова слова» в початковій школі. Acta Paedagogica Volynienses, 3. 2021. С.131–139.

16. Шрамко О. Регіональний фразеологічний мовний матеріал як засіб соціалізації молодших школярів. Початкова школа. 2011. № 12. С. 7–11.

Стаття: надійшла до редколегії 10.03.2022

доопрацьована 28.03.2022

прийнята до друку 30.03.2022

IMPLEMENTATION OF THE CONTENT LINE “EXPLORING LANGUAGE PHENOMENA” IN THE PROCESS OF WORKING WITH PHRASEOLOGICAL PHENOMENA IN ELEMENTARY SCHOOL**Tamara Shevchuk, Olga Tkachuk**

*Rivne State University of Humanities,
Stepana Bandery Str., 12, Rivne, Ukraine, UA-33028
ktmpv@rshu.edu.ua*

The article highlights the essence and implementation of the content line «Exploring language phenomena» in the terms of working with phrasal expressions in the lessons of Ukrainian language and reading and defines its place in modern linguistic and methodological research. The relevance of its implementation in the educational process of primary school is substantiated. In particular, emphasis was placed on shifting the priorities from the passive acquisition of knowledge by students to mastering it in the process of research activity. This activity is provided by the semantic line «Exploring language phenomena» in the elementary course of language and literature education.

The authors of the article analyze the current educational programs and textbooks on the Ukrainian language and reading for elementary school, compiled in accordance with the typical educational program developed under the guidance of A. Y. Savchenko. They demonstrate the exercises that are the basis for phraseological work and illustrate the implementation of the content line «Exploring language phenomena», aimed at practical mastery of phraseology during observation, analysis, comparison, generalization, etc.

A survey of teachers-practitioners on the implementation of this content line and a questionnaire of the 4th grade students allowed the authors to discover the skills and abilities needed to explore phraseological expressions. It was found that the methodology of teaching the Ukrainian language covers the aspects for implementation the content line «Exploring language phenomena» insufficiently. Primary school teachers need methodological recommendations for the implementation of this content line in the process of teaching primary school students. It is noted that the development of students' skills and abilities to study phraseology requires consistent, systematic, and purposeful lesson work, which will expand students' knowledge of the language, enrich their vocabulary, activate logical thinking, increase cognitive activity and arouse students' interest in phraseological material. It is important to combine the study of stable word combinations of the Ukrainian language with the history and culture of the Ukrainian people, their everyday life and work activities.

Keywords: linguistic and literary branch, semantic lines, phraseology, phraseological knowledge, skills, cognitive activity, mental operations.